складова роботи над логічною партитурою твору та розбором розділових знаків найменше страждає від відсутності фізичної присутності викладача. Також відносно високу ефективність продемонстрували артикуляційна гімнастика (3,11 бала) та інтонаційність (3,00 бала), де цифрові платформи дозволяють здійснювати достатній візуальний та слуховий моніторинг.

Водночас дослідження виявило критичні обмеження в розділах, що вимагають тонкого психофізичного налаштування. Найнижчі оцінки отримала робота з голосом (1,67 бала) та фонаційне дихання (2,00 бала). Основними бар'єрами тут виступають аудіокомпресія, що нівелює обертонове багатство звуку, та неможливість прямого тактильного контакту для усунення м'язових затисків. Викладачі зазначають, що дистанційно практично неможливо об'єктивно оцінити «летючість» голосу та повноцінно працювати з резонаторною системою.

Таким чином, результати анкетування доводять, що онлайн-технології є ефективним ресурсом для опанування технічної бази та аналітичної роботи, проте вони не можуть замінити аудиторну роботу на етапах художнього втілення матеріалу. Оптимальною моделлю для профільної кафедри залишається змішане навчання (Blended Learning), де теоретично-аналітичні аспекти виносяться в онлайн, а розвиток резонаторів та ансамблева робота відбуваються в умовах живого творчого контакту.

Список використаних джерел

1. Набоков Р., Крипчук М. Досвід підготовки майбутніх акторів в умовах дистанційного навчання. Вісник КНУКіМ. Серія: Сценічне мистецтво. 2024. Вип. 6(1). С. 88–100.

2. Савіцька Н. С. Тенденції розвитку дистанційного та онлайн-навчання в Україні в умовах пандемії COVID-19 та воєнних дій. Питання культурології. 2024. Вип. 43. С. 78–91.

3. Кобзар Т. В. Сценічна мова. Техніка мовлення. Черкаси: Видавець Ю. Чабаненко, 2013. 404 с.

4. Курило О. І. Сценічне мовлення. Основи техніки мовлення та виразного читання. Львів: Сполом, 2010. 240 с.

ТЕАТРАЛЬНА ЕТИКА. МОРАЛЬНІСТЬ, МИСТЕЦЬКО-ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Кіно В.А., старший викладач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій і дизайну

Ключові слова: етика, сценічне мистецтво, мораль, етичні засади, професійна етика.

Етика, як наука, не має прямого відношення до сценічного мистецтва – це наука філософська, наука про мораль. Термін етика вперше зустрічається у Аристотеля в назвах усіх його трьох творів, що присвячені проблемам моральності. Довгий час вважалося, а точніше, було нав'язано нам, що в систему понять театрального мистецтва термін етика ввів Станіславський. Стверджувати, що до нього подібними питаннями не переймалися в мистецькому середовищі, було б невірно.

Не будемо вдаватися в історію світового театрального мистецтва. Основи етики українського театру були закладені одним із корифеїв, Марком Кропивницьким ще в 19-му сторіччі. Ці засади базувалися на принципах служіння нації, реалізмі та суворій дисципліні. Кропивницький вимагав від акторів повної самовіддачі, глибокого психологізму, відмови від шаблонів та сценічної правди. Корифей українського театру розглядав сценічне мистецтво, як потужний засіб культурного самоствердження.

Ось чотири основні етичні засади театру за Кропивницьким.

- Служіння народу. Театр – це не лише розвага, а й національна місія, яка творить дух України.
- Реалізм та психологізм. Боровся проти «кривляння» на сцені, вимагав від акторів перевтілення, а не просто гри.
- Залізна дисципліна. Він був суворим режисером, який ставив вимоги щодо професійної етики, знання тексту та поваги до глядачів.
- Ансамблевість. В виставах театру Кропивницького акцент робився не на «зірках», а на злагодженій грі всієї трупи, що було критично важливо для професійного рівня.

На початку 20-го сторіччя вже Лесь Курбас теж не оминув тему театральної етики. Він визначав роботу на сцені, як служіння, а репетицію і виставу, як «релігійний акт». Курбас вимагав від акторів високої культури та внутрішньої дисципліни. Його принципи базувалися на чесності мистецтва, де театр – це храм, що перетворює грубе на тонке, а не просто розвага. Важливим, якщо не головним, для Курбаса було виховання глядача та інтелектуальна самостійність митця.

Що ж для нас сьогодні «артистична етика» і чому вона потребує вивчення, дослідження, фіксації, теоретичного і практичного аналізу? Треба зазначити, що професійна етика є і у представників різних спеціальностей, зокрема, у викладачів ВНЗ або шкільних вчителів, у лікарів, у держслужбовців, у офіціантів та інших представників сфери обслуговування. У військових її норми систематизовані і записані у військовому Статуті. Основи професійної етики сценічних діячів такі самі, як і у суспільної етики, але вона пристосована до умов театрального мистецтва. А умови ці різноманітні та складні.

Головна серед них – колективність роботи в театрі. Виставу створюють драматург, режисер, актори, художники, гримери, костюмери та люди багатьох інших професій. Етика потрібна для того, щоб врегулювати роботу багатьох самостійних творців в процесі підготовки та прокату вистави. Для цього необхідні моральні правила, що створюють повагу до чужої творчості та атмосферу спільної роботи.

Вимоги, які етика театру пред'являє до сценічних діячів, частково – суто мистецького характеру, частково – професійного або ремісницького.

Якщо говорити про мистецькі вимоги, їх, звичайно, дуже багато, але перш за все треба згадати, що завданням акторської етики є усунення проблем та перешкод, що заважають діяльності творчого таланту, захопленню та стремлінню творчої волі кожного з колективних творців. Зазвичай, ці перешкоди створюють своєю поведінкою самі сценічні діячі через нерозуміння фізіології творчості, завдань мистецтва, а іноді і просто через егоїзм.

Порушує колективну творчість, затримує роботу всіх інертність деяких виконавців. До того ж ця інертність або апатія в роботі заразні. Навпаки, кожен паросток творчого бажання в кожного з колективних творців повинен бути підтриманий всіма та зберігатися для загальної користі. Популярність, що раптово виникла в будь-якого актора або режисера, іноді навіть така, що не відповідає справжнім досягненням, незвичні умови роботи в театрі, особливо в акторів, та інші неприємні нюанси театральної справи, - все це підштовхує актора, режисера на небезпечний шлях спокус, що може стати загибеллю для них як творців та як людей взагалі. Акторська етика, її вимоги допомагають творцю вдало оминути спокуси та очиститися від них, залишивши себе в межах чистого мистецтва.

Крім того є багато суто професійних вимог етики для тих, хто працює в театрі, адже умови роботи там відрізняються від умов на будь якому іншому виробництві, а театр – це теж виробництво. Пов'язані ці вимоги з тим, що вистава повинна розпочатися за будь яких умов в точно призначений час. Тому прихід на виставу і на репетицію вчасно є умова творча – не порушувати атмосферу роботи, але й водночас організаційна, адже глядач купив квиток на цю виставу, на цей час, іноді саме на цього актора.

Знання тексту – одна з умов театральної етики.

Особливо треба виділити проблему стосунків між актором та режисером. Як необхідне суворе підпорядкування адміністрації по всіх питаннях театрального виробництва, так само необхідне свідоме, для власного ж успіху, підкорення волі режисера та інших художніх керівників вистави. Але не можна забувати, що маючи справу з людським талантом, і з людськими чистими устремліннями, і з нервами людини, треба поводитися з ними обережно. В цьому, мабуть, суть акторської етики.

Підсумуємо. Отже, театральна етика — це не лише «бути ввічливим за кулісами». Це система моральних і професійних принципів, яка регулює взаємини між митцями, ставлення до глядача, відповідальність за зміст твору.

Театр — це завжди колективне мистецтво. І тут правда проста: якщо немає етики — немає ансамблю. А без ансамблю немає сценічного мистецтва.

Моральність у театрі. Театр завжди, в усі віки, історично був місцем морального діалогу із суспільством. Але є важливий нюанс: театр не зобов'язаний бути «правильним» — він зобов'язаний бути чесним. Моральність у театрі — це: - не пропаганда, а питання, - не повчання, а конфлікт, - не відповідь, а напруга. Проте є межа: свобода митця закінчується там, де починається приниження людини — актора, колеги чи глядача.

Мистецько-професійні вимоги.

Театральна професія тримається на трьох речах:

1. Дисципліна. Талант без дисципліни — це просто гарний хаос. Пунктуальність, підготовка, відповідальність — це не бюрократія, це повага.
2. Повага до партнера. На сцені не можна «вигравати» у партнера. Бо якщо ти виграв — сцена програла.
3. Межі професії. Особливо в роботі з тілом, емоціями, інтимними сценами.

Сучасний театр уже не може існувати без згоди (consent), безпечного простору, чітких правил взаємодії. Інакше це не мистецтво — це насильство, просто красиво оформлене.

Сучасні виклики. І тут - найцікавіше (і найболючіше). Мораль – це та річ, яка весь час змінюється. Сьогодні складно уявити, що ще кілька сторічь тому улюбленою забавою європейців було піти всією родиною на міську площу, щоб подивитися, як там спалюватимуть «відьму» чи будуть відрубувати голову якомусь злочинцю. Це не вважалося чимось аморальним. Сьогодні мої студенти першого курсу відмовляються від безкоштовних запрошень до цирку, бо не можуть дивитися на дресированих тварин і вважають це аморальним.

Часто люди, і в тому числі люди мистецтва, просто не встигають за змінами, які відбуваються в суспільній моралі. І потрапляють в незручні, та навіть неправові ситуації.

Виділимо кілька аспектів сучасних викликів, стосовно професійної етики.

1.Токсичні ієрархії. Режисер як «бог» — це модель театру, яка тріщить по швах. Сьогодні авторитарність дедалі частіше дорівнює професійній неспроможності. .

2. Інтимні сцени і межі. Театр довго прикривався «мистецтвом», щоб виправдати порушення кордонів. Тепер це більше не працює.

3. Комерціалізація. Коли театр починає орієнтуватися лише на «продати квиток», етика часто йде першою.

4. Технології.

5. Війна і травма. Український театр сьогодні працює з реальністю, яка болить. І тут етика стає критичною: як говорити про травму, не експлуатуючи її? Як не перетворити біль на естетику?

6. Відповідальність перед глядачем. Глядач — це не клієнт, це співучасник. І завдання театру - не маніпулювати ним дешево, - не спрощувати складне, - не зраджувати сенси заради ефекту. Бо театр — це місце, де людина приходить думати й відчувати. І якщо ми це зраджуємо — ми робимо не театр, а контент.

Висновок. Театральна етика — це не про обмеження. Це про ті рамки, в яких народжується свобода. Бо справжня свобода в мистецтві — це не тоді, коли «можна все», а тоді, коли «я знаю, навіщо, заради чого і як я це роблю».

Театр починається не з «вішалки». Він починається з відповідальності.

Список використаних джерел

1. Літературознавчий словник-довідник/ Р. Т. Громяк, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997

2. Лесь Курбас: Система і метод// Укр.театр. - 1998

3. Кропивницький М. Л. Збірник статей, спогадів, матеріалів., К., 1966

4. Біль Р. Виховання акторської харизми : методичний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2013.

ВНУТРІШНІЙ МОНОЛОГ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТ ТА СЦЕНІЧНОЇ МОВИ. ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ.

Кіно Д. В., викладач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій і дизайну

Ключові слова: сценічне мистецтво, внутрішній монолог, зони мовчання, Курбас.

Внутрішній монолог – один з найскладніших елементів акторської майстерності. Внутрішній монолог і в житті і на сцені – це внутрішня мова, що вимовляється не в голос, а про себе, хід думок, що виявлений словами, який супроводжує людину завжди, крім часу сну.

Процес безперервного внутрішнього монологу в житті знайомий усім. Він народжується залежно від того, що відбувається, від цілей, що стоять перед людиною, від вчинків партнера по життю тощо. Він викликає